

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till Valnämnden

Datum:
2024-11-19

Diarienummer:
VLN-2024-00083

Handläggare:
Åsa Nilsson Bjervner, Annette Öqvist

Erfarenhetsrapport kommunal folkomröstning 2024

Förslag till beslut

Valnämnden beslutar

- att** ställa sig bakom erfarenhetsrapporten enligt bilaga 1 och överlämna den till kommunstyrelsen, samt
- att** justera beslutet omedelbart.

Ärendet

Den 9 juni 2024 höll Uppsala kommun en kommunal folkomröstning där utfallet utgör ett underlag till den nya översiktsplanen som kommunfullmäktige ska fatta beslut om 2028. Det var första gången Uppsala kommun höll en kommunal folkomröstning för hela kommunen. Tidigare har kommunen genomfört två partiella folkomröstningar inom dåvarande Knivsta kommundel. Erfarenhetsrapporten är en del av valkansliets utvärdering av planeringen och genomförandet av folkomröstningen och syftar till att dela de erfarenheter som kommit ur arbetet.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret.

Föredragning

Erfarenhetsrapporten beskriver valkansliets arbete med att genomföra folkomröstningen och innehåller därför inte det politiska arbetet eller andra förvaltningars arbete.

Folkomröstningen ägde rum i samband med valet till Europaparlamentet den 9 juni 2024 och följde i det stora hela arbetet med detta val. Erfarenhetsrapporten fokuserar

på de moment som genomfördes särskilt för folkomröstningen. En kortfattad beskrivning av EU-valet är också inkluderad i rapporten. Rapporten beskriver också valresultat och valdeltagande, där ett valdeltagande på 51 procent, får anses relativt högt för en kommunal folkröstning.

Rapporten beskriver vidare den politiska processen som föregick genomförandet av folkomröstningen och vilka beslut som fattades. Inför beslut i kommunfullmäktige bereddes ärendet i valnämnden och kommunstyrelsen.

Viktiga delar i arbetet med folkomröstningen var framtagandet av röstsedlar, röstkort, kommunikation, samt sammanställning av preliminärt och slutligt resultat. Rapporten beskriver hur dessa delar genomfördes, med reflektioner kring genomförandet och kring vad som kan utvecklas.

Trots kommunikationsinsatser nådde information om folkomröstningen ut i begränsad omfattning till vissa väljare. Genomförandet krävde tidvis mycket resurser men sammantaget kunde folkomröstningen genomföras på ett bra sätt.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser med föreliggande förslag till beslut.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 19 november 2024
- Bilaga 1, Erfarenhetsrapport kommunal folkomröstning 2024

Kommunledningskontoret

Åsa Nilsson Bjervner
Kanslichef

Valnämnden

Datum:
2024-11-22Diarienummer:
NNN-20204-00083Handläggare: Åsa Nilsson Bjervner, Annette Öqvist
Valnämndens kansli

Version/DokumentID: 1.0

Erfarenhetsrapport kommunal folkomröstning 2024

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Dokumentets syfte och omfattning	4
3	Bakgrund.....	4
4	Genomförande av EU-val.....	5
5	Om folkomröstningar och dess genomförande.....	7
6	Frågeställning och alternativ	8
7	Folkomröstningen i siffror	8
8	Beslut i valnämnden, kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.....	10
	8.1.1 Uppdraget	10
	8.1.2 Beskrivning av arbetssätt	13
	8.1.3 Vad gick bra?	13
	8.1.4 Utmaningar i genomförandet.....	13
	8.1.5 Vad ska vi tänka på till nästa gång?.....	13
9	Röstkort till väljare som enbart har rösträtt i folkomröstning	13
	9.1.1 Uppdraget	13
	9.1.2 Beskrivning av arbetssätt	14
	9.1.3 Vad gick bra?	14
	9.1.4 Utmaningar i genomförandet.....	14
	9.1.5 Förbättringar och medskick.....	14
10	Valmaterial	14
	10.1.1 Uppdraget	14
	10.1.2 Beskrivning av arbetssätt	14
	10.1.3 Vad gick bra?	15
	10.1.4 Utmaningar i genomförandet	15
	10.1.5 Förbättringar och medskick.....	15
11	Kommunikation.....	15
	11.1.1 Uppdraget	15
	11.1.2 Beskrivning av arbetssätt	16
	11.1.3 Vad gick bra?	16
	11.1.4 Utmaningar i genomförandet	17
	11.1.5 Förbättringar och medskick	17
12	Utbildning.....	17
	12.1.1 Uppdraget	17
	12.1.2 Beskrivning av arbetssätt	18
	12.1.3 Vad gick bra?	18
	12.1.4 Utmaningar i genomförandet	18

13	Genomförandet	18
13.1.1	Uppdraget	18
13.1.2	Beskrivning av arbetssätt	18
13.1.3	Vad gick bra?	19
13.1.4	Utmaningar i genomförandet	20
14	Insamling av preliminärt resultat	20
14.1.1	Uppdraget	20
14.1.2	Beskrivning av arbetssätt	20
14.1.3	Vad gick bra?	21
14.1.4	Utmaningar i genomförandet	21
15	Sluträkning och fastställande av resultat	21
15.1.1	Uppdraget	21
15.1.2	Beskrivning av arbetssätt	21
15.1.3	Vad gick bra?	22
15.1.4	Utmaningar i genomförandet	22
16	Publicering av resultat	22
16.1.1	Uppdraget	22
16.1.2	Vad gick bra?	22
16.1.3	Utmaningar i genomförandet	23
16.1.4	Förbättringar och medskick	23
17	Informationshantering	23
17.1.1	Uppdraget	23
17.1.2	Beskrivning av arbetssätt	23
17.1.3	Vad gick bra?	23
18	Kostnader	23
18.1.1	Uppdraget	23
18.1.2	Beskrivning av arbetssätt	24
18.1.3	Vad gick bra?	25
18.1.4	Utmaningar i genomförandet	25

1 Sammanfattning

Folkomröstningen ägde rum i samband med valet till Europaparlamentet den 9 juni 2024 och följde i det stora hela arbetet med detta val. Erfarenhetsrapporten fokuserar på de moment som genomfördes särskilt för folkomröstningen. En kortfattad beskrivning av EU-valet är också inkluderad i rapporten.

Erfarenhetsrapporten beskriver valkansliets arbete med att genomföra folkomröstningen och innehåller därför inte det politiska arbetet eller andra förvaltningars arbete. Rapporten beskriver också valresultat och valdeltagande, där ett valdeltagande på 51 procent, får anses relativt högt för en kommunal folkröstning.

Rapporten beskriver vidare den politiska processen som föregick genomförandet av folkomröstningen och vilka beslut som fattades. Inför beslut i kommunfullmäktige bereddades ärendet i valnämnden och kommunstyrelsen.

Viktiga delar i arbetet med folkomröstningen var framtagandet av röstsedlar, röstkort, kommunikation, samt sammanställning av preliminärt och slutligt resultat. Rapporten beskriver hur dessa delar genomfördes, med reflektioner kring genomförandet och kring vad som kan utvecklas.

Ett högt valdeltagande till trots, kunde ett visst demokratiskt underskott noteras hos vissa väljargrupper. Trots kommunikationsinsatser nådde informationen om folkomröstningen ut i begränsad omfattning till vissa väljare. Sammantaget krävdes tidvis mycket resurser i genomförandet, men på det stora hela gick arbetet med folkomröstningen bra och förlöpte utan större motgångar.

2 Dokumentets syfte och omfattning

Den 9 juni 2024 höll Uppsala kommun en kommunal folkomröstning där utfallet utgör ett underlag till den nya översiktsplanen som kommunfullmäktige ska fatta beslut om 2028.

Det var första gången Uppsala kommun höll en kommunal folkomröstning för hela kommunen. Tidigare har kommunen genomfört två partiella folkomröstningar inom dåvarande Knivsta kommunedel.

Den här rapporten utgör valkansliets utvärdering av planeringen och genomförandet av folkomröstningen och syftar till att dela de erfarenheter som kommit ur arbetet.

3 Bakgrund

Kommunfullmäktige fattade den 9 oktober 2023, § 171, beslut enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar att en folkomröstning skulle genomföras i Uppsala kommun som ett led i revideringen av kommunens översiktsplan.

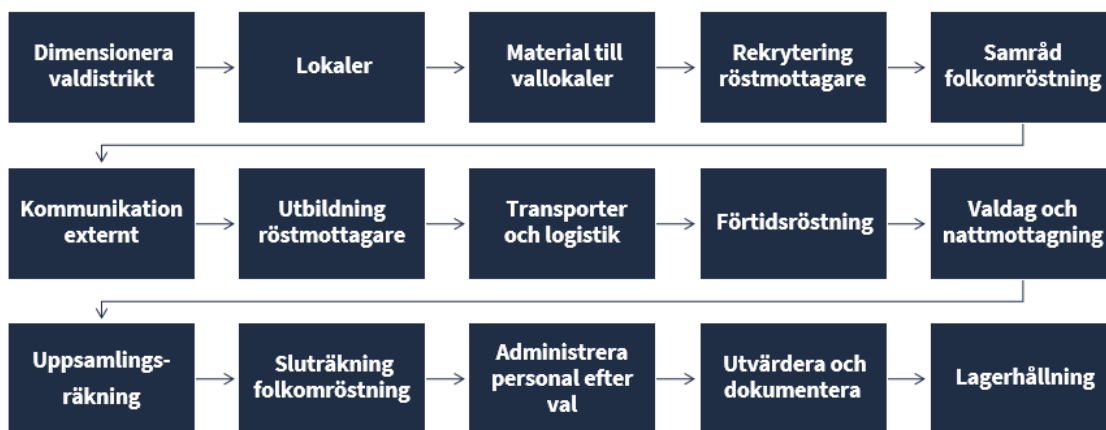
Kommunfullmäktiges beslut initierades genom ett beslut i kommunstyrelsen den 31 maj 2023, § 107. Kommunstyrelsen beslutade att som ett led i beredningen av översiktsplanens revidering uppdra till kommunledningskontoret och stadsbyggnadsförvaltningen att ta fram de förslag till beslut, dels från kommunstyrelsen, dels från valnämnden, som ska fattas av kommunfullmäktige enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

I det beslut som kommunfullmäktige fattade om att genomföra en folkomröstning, fastställdes dagen för denna till den 9 juni 2024 för att samordnas med genomförandet av valet till Europaparlamentet.

4 Genomförande av EU-val

EU-val infaller vart femte år och anordnas samtidigt inom hela EU. Valdeltagandet i ett EU-val har de senaste två EU-valen legat på 62–63 % i Uppsala kommun, vilket är lägre än valdeltagandet i ett riksdagsval (86 % i Uppsala 2022). Även om färre röstar i ett EU-val är förberedelserna i stort sett de samma och kräver lika mycket resurser.

Kommunens valprocess 2024

Figur 1. Uppsala kommuns valprocess.

Uppsala består av en valkrets, uppdelad på 152 valdistrikt. Samtliga valdistrikt ska ha tillgång till en vallokal, som i sin tur bemannas av ett antal röstmottagare.

För EU-valet gällde en grundbemanning på sex personer per distrikt. Varje valdistrikt ska ha en ordförande och en vice ordförande. Från och med år 2024 infördes också rollen andre vice ordförande i Uppsala i syfte att stärka redundans och robusthet i bemanningen, samt säkra återväxten av kompetens inför kommande val. Varje lokal utrustades med material i form av möbler, valskärmar, valsedelssäll, valsedlar, valbås med mera.

Innan röstmottagarna blir förordnande av valnämnden ska de genomgå en obligatorisk utbildning. Denna består av en digital del, samt ett fysiskt utbildningstillfälle. De som ska tjänstgöra som ordförande eller vice ordförande får en fördjupad ordförandeutbildning.

Totalt utbildades närmare 1 600 personer att på något sätt att jobba i val, antingen i förtidsröstningen, på valdagen eller som rösträknare. Nytt för i år var att utbildningen för valdagen genomfördes på Fyrishov, i en stor lokal som rymde upp till 480 personer per tillfälle. Deltagarna placerades utifrån valdistrikt, i den mån det var möjligt, och satt tillsammans vid bord. I utvärderingen fick detta utbildningskoncept mycket positiv respons.

Förtidsröstningen började arton dagar innan valdagen, vilket 2024 innebar den 22 maj.

För varje val har andelen väljare som förtidsröstat ökat. En hög andel förtidsröstande är önskvärdt då det är ett sätt att minska köer under valdagen. Köer var ett stort problem i hela Sverige vid de allmänna valen 2022 och berodde främst på den ändring i vallagen som anger att valesedelsställen ska vara avskärmade för ökad valhemlighet. Vid valdagen den 9 juni rapporterades inga köbildningar utan röstningen förflöt på ett bra sätt med en jämn tillströmning av röstande under hela dagen. En god stämning rapporterades från vallokalerna.

Vid EU-valet 2024 gick det att förtidsrösta på 23 platser i Uppsala. Tillsammans hade dessa öppet ungefär 1 800 timmar. De mest besökta förtidsröstningslokalerna var Gränbystadens galleria, Stadshuset, Stadsbiblioteket, Fyrishov och Gottsunda Centrum. Förtidsröstningen löpte i det stora hela på väl. En del köbildning uppstod sista dagarna innan valhelgen, framförallt i de större förtidsröstningslokalerna.

Då valdagen den 9 juni inföll under långhelg fanns en risk för lägre valdeltagande på valdagen. I kommunikationen kring valet lades därför stort fokus på förtidsröstningen. Andelen som valde att förtidsrösta blev också den högsta någonsin i Uppsala kommun och landande på 52 %.

Att hitta lämpliga lokaler för såväl förtidsröstning som valdag är ett tidskrävande arbete. Arbetet med att hitta lokaler till förtidsröstningen fokuserade på att röstningen skulle vara tillgänglig, men också på att säkerställa en god arbetsmiljö för dem som jobbade i förtidsröstningen.

Den stora utmaningen med lokaler till valdagen har handlat om att hitta lokaler som är tillräckligt stora för att få till ett bra flöde, bland annat för att kunna rymma tillräckligt många valesedelsställ och valbås. Inför valdagen lades mycket arbete på information om lås, larm, ventilation, uthämtning av nycklar och andra praktiska moment. Trots arbetsuppgiftens komplexitet fungerade lokalbokningen under valet 2024 i det stora hela bra.

Vad gäller material och logistik är detta ett område med flera kritiska moment. Det är mycket material som ska beställas, packas och köras ut vid rätt tillfälle, samt hämtas upp igen efter valdagen. Det är centralt för valets genomförande att alla moment blir rätt utförda. För arbetet med packlistor fick kansliet sätta in extra resurser med kort varsel. Dessa kunde, trots tidspress, leverera med mycket god kvalitet. Packningen av rullvagnar med material till varje lokal sköttes av konsulter med tidigare erfarenhet av val och förlöpte väldigt effektivt. Utkörningen och upphämtningen hanterades av förare på Gemensam service som gjorde ett utmärkt jobb.

Ett gediget arbete med bemanning av varje distrikt genomfördes; det är önskvärdt att varje distrikt ska ha en blandning av kompetens och erfarenhet. I den utsträckning det var möjligt matchades röstmottagare mot geografi (förordnande i sitt närområde, där det gick) och behov av språklig kompetens i distrikten. Bemanningen av distrikt på landsbygden var en extra utmaning då detta i många fall kräver tillgång till bil och körkort. Dessa distrikt var initialt svåra att bemanna, men detta kunde lösas genom ett brett upprop bland befintliga röstmottagare som bodde i stan och som hade tillgång till bil och körkort.

Då EU-valet inföll på söndagen i en långhelg identifierades en risk att det skulle bli svårt att rekrytera röstmottagare. Med anledning av detta gjordes tidigt insatser för att rekrytera, bland annat via kampanjer i sociala medier. För att säkra bemanningen "överbemannades" varje lokal med ett par personer. Detta skapade reservkapacitet vid avhopp och gjorde att bemanningen i distrikten fungerade bra på valdagen.

Vidare testades så kallade "buddyområden" där närliggande förtidsröstnings-ställen kunde "dela röstmottagare" med varandra när vakanser uppstod. Sammantaget gjorde dessa insatser att bemanningen var stabil och väldigt få reserver behövde kallas in under förtidsröstningsperioden.

Sista momentet under valdagen är nattmottagningen. Då kommer distrikten in och överlämnar de preliminärt räknade rösterna. För 2024 var utmaningarna det extra moment som folkomröstningen tillförde under själva nattmottagningen, samt att vid EU-val ofta kommer många distrikt in vid ungefär samma tidpunkt då antalet valsedlar som ska räknas är få jämfört med ett riksdag-, region- och kommunval. Det i sin tur skapar köbildning under nattmottagningen samtidigt som många är trötta efter en lång och intensiv arbetsdag. På storstädernas gemensamma valnätverk i september kunde konstateras Uppsala delade problemet med "anhopning" i nattmottagningen med flera andra stora städer.

Veckan efter valdagen omfattar den så kallade uppsamlingsräkningen (onsdagsräkningen), då bland annat sent inkomna förtidsröster, brevröster från utlandet och ambassadröster räknas. Eftersom Uppsala även genomförde en folkomröstning anordnades också en sluträkning under veckan efter valdagen.

Sammantaget fungerade genomförandet av EU-valet och folkomröstningen väl. Flera lärdomar gjordes i det generella genomförandet som identifierade möjligheter utveckla och förbättra processerna till kommande val.

5 Om folkomröstningar och dess genomförande

Kommunala folkomröstningar är rådgivande och styrs av lagen om kommunala folkomröstningar 1994:962.

Det är kommunen eller regionen som beslutar om en folkomröstning ska hållas. Ibland tas initiativet till folkomröstningen av de som bor i kommunen. En kommunal folkomröstning ordnas av den kommun som beslutat om omröstningen. Vid folkomröstning i en hel region ansvarar en kommun för den övergripande administrationen. I lagen om kommunala folkomröstningar står det vilka som har rösträtt, vem som ska besluta om folkomröstningen och hur den ska gå till.

Inför folkomröstningar måste kommuner eller regioner samråda med Valmyndigheten för att fastställa datum för folkomröstningen. Samrådet ska genomföras senast tre månader innan föreslaget datum för folkomröstningen.

Källa: val.se

Folkomröstningen i Uppsala kommun kommer vara rådgivande i frågan om hur bebyggelseutvecklingen ska planeras i kommunen, något som sedan ska beslutas i samband med revideringen av den kommunövergripande översiktsplanen. Jämte folkomröstningen kommer ett antal dialoginsatser att äga rum för att inhämta kunskap om lokala förutsättningar och behov. Den reviderade översiktsplanen förväntas antas av kommunfullmäktige innan utgången av 2028.

Vid genomförandet av folkomröstningen var många delar gemensamma med de insatser som behövdes för att genomföra EU-valet. Det krävdes dock ett antal förberedelser som var specifika för folkomröstningen:

- Framtagande av extra utbildningsmaterial till förtidsröstning, valdag, nattmottagning, uppsamlingsräkning och sluträkning samt instruktioner för röstmottagare och rösträknare.
 - Beställning av omslag och kassar till preliminär rösträkning och till nattmottagning, samt extra kuvert till röstning.
 - Utformning och tryck av röstsedlar med alternativen ja, nej och blank, 400 000 av varje alternativ.
 - Tryck och distribution av röstkort för dem som endast hade rösträtt i folkomröstningen.
 - Rutin för hantering av dubblettröstkort till förtidsröstningen för väljare med rösträtt endast i folkomröstningen.
-
- Ett kunskapsunderlag och anpassningar av det till lättläst och översättning till engelska.
 - Framtagande av teknisk information som också översattes till engelska
-
- Framtagande av protokollsbilaga för folkomröstningen till preliminär rösträkning.
 - Inrapportering och sammanställning av det preliminära resultatet på valnatten.
 - Kommunikation av det preliminära resultatet dagen efter valdagen.
 - Genomförande av sluträkningen som genomfördes som ett nämndsammanträde där valnämnden fastställde slutresultatet.
 - Publicering av slutresultatet efter genomförd sluträkning, uppdelat på antalet ja-, nej- och blank-röster per distrikt, samt valdeltagande per distrikt.

6 Frågeställning och alternativ

Folkomröstningen i Uppsala kommun handlade om kommunens översiktsplan och om var bostäder ska planeras i framtiden.

Frågan som ställdes i folkomröstningen var:

Ska Uppsala kommun i översiktsplanen lätta på bebyggelseutvecklingen i Uppsala stad genom att planera för fler bostäder i tätorterna längs tågspåren Ostkustbanan (Storvreta, Vattholma och Skyttorp) och Dalabanan (Vänge och Järlåsa)?

De svarsalternativ som gavs i folkomröstningen var ”Ja”, ”Nej” och ”Blank röstsedel”. Samtliga svarsalternativ räknades som giltiga, till skillnad från allmänna val där en blank valsedel räknas tillsammans med ogiltiga röster.

7 Folkomröstningen i siffror

För folkomröstningen gällde samma villkor som för rösträtt i ett kommunal- eller regionval. Det innebar en annan och något större personkrets än den som fick rösta i EU-valet. Till EU-valet hade 183 913 personer i Uppsala kommun rösträtt och till folkomröstningen hade 194 517 personer rösträtt i Uppsala kommun. Ungefär 14 000 fler personer hade rösträtt i folkomröstningen, men inte i EU-valet. Värt att notera är att bland dem som hade rösträtt i EU-valet, saknade ett antal personer rösträtt i folkomröstningen.

Valmyndigheten skriver:

För att ha rösträtt måste du ha fyllt 18 år senast på valdagen. Det gäller vid alla val. Dessutom finns det särskilda regler för de olika valen.

Du har rösträtt till Europaparlamentet om du är:

- 18 år senast på valdagen
- svensk medborgare och är (eller har varit) folkbokförd i Sverige, eller
- medborgare i något av EU:s medlemsländer, folkbokförd i Sverige och har anmält dig till röstlängden senast 30 dagar före valdagen.

För att rösta i kommun- och regionval behöver man inte vara svensk medborgare utan det räcker med uppehållstillstånd och att man varit folkbokförd i Sverige i minst tre år. EU-medborgare och personer från Norden behöver inte ha uppehållstillstånd. För dessa räcker det att vara folkbokförda i en svensk kommun.

Resultatet

Resultatet i folkomröstningen, slutresultatet blev:

- 42 639 stycken röstade ja, det var 43,2 procent av rösterna
- 13 938 stycken röstade nej, det var 14,1 procent av rösterna
- 42 133 stycken röstade blankt, det var 42,7 procent av rösterna.

Ogiltiga röster togs inte med i procentberäkning ovan. Totalt inkom 216 ogiltiga röster. För bedömning av röster och beräkning av valresultat samt valdeltagande se kapitel 12.

Valdeltagande

I folkomröstning mottogs 113 527 giltiga röster, vilket motsvarade ett valdeltagande på 50,9 %. I en rapport från 2023 från SKR, *Det förstärkta folkinitiativet*, som kartlagt alla folkomröstningar mellan 2011 till och med 2022, beskrivs att valdeltagandet i folkomröstningar i samband med allmänna val ligger på 46 %, mot 39 % i fristående folkomröstningar. Utifrån det får valdeltagandet i Uppsala folkomröstning anses relativt högt.

2024	Röstberättigade	Röstande antal	Röstande %
EU-val	183 913	113 527	61,70%
Folkomröstning	194 517	98 926	50,90%

Tabell 1. Valdeltagande i folkomröstning och EU-val i Uppsala kommun 2024.

Valdeltagande varierade mycket från distrikt till distrikt men speglade i stort sett valdeltagandet i EU-valet.

Folkomröstningen 2024			
Valdistrikt	Antal röstande	Röstberättigade	Val-deltagande
Gamla Gottsunda - Vårdsätra	1 107	1 545	71,70%
Nåntuna	1 339	1 908	70,20%
Sunnersta södra	769	1 097	70,10%

Norby östra	1 038	1 485	69,90%
Sunnersta östra	843	1 211	69,60%
Valsätra sydvästra	213	1 218	17,50%
Gränby sydvästra	385	1 792	21,50%
Flogsta - Sernanders väg	324	1 453	22,30%
Gränby nordvästra	385	1 649	23,30%
Gottsunda mellersta	306	1 204	25,4 %

Tabell 2. Valdeltagande i folkomröstningen i Uppsala kommun, de fem distrikten med högst och lägst valdeltagande.

EU-valet 2024 Uppsala			
Valdistrikt	Antal röstande	Antal röstberättigade	Valdeltagande
Norby västra	1274	1631	78,1%
Norby östra	1140	1462	78,0%
Luthagen - Tiundaskolan	1026	1328	77,3%
Gamla Gottsunda - Vårdsätra	1170	1521	76,9%
Flogsta södra - Ekeby södra	875	1140	76,8%
Gottsunda - Stenhammarsparken	339	1070	31,7%
Gränby nordvästra	424	1348	31,5%
Gottsunda norra	342	1133	30,2%
Gränby sydvästra	382	1350	28,3%
Valsätra sydvästra	214	894	23,9%

Tabell 3. Valdeltagande i EU-valet i Uppsala kommun, de fem distrikten som hade högst och lägst valdeltagande i EU-valet 2024.

8 Beslut i valnämnden, kommunstyrelsen och kommunfullmäktige

8.1.1 Uppdraget

Efter valet 2022 uppstod en diskussion mellan partier i Uppsala kommun om att hålla en folkomröstning. Inledningsvis diskuterades att genomföra en folkomröstning hösten 2023. Efter fortsatt dialog så kom man överens om att samordna folkomröstning med EU-valets genomförande i juni 2024.

Efter dessa inledande dialoger så inleddes den formella processen inför ett beslut om folkomröstning i kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen beslutade den 31 maj 2023 § 107, KSN-2023-01606, att som ett led i beredningen av översiktsplanens revidering uppdras till kommunledningskontoret och stadsbyggnadsförvaltningen att ta fram de förslag till beslut, dels från kommunstyrelsen dels från valnämnden, som ska fattas av kommunfullmäktige enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

Enligt lagen om kommunala folkomröstningar 2 § hade fullmäktige i anslutning till ett beslut att hålla en folkomröstning, att besluta om

1. dag för omröstningen
2. omröstningsdistrikt och omröstningslokaler,
3. den fråga och de svarsalternativ som skall ställas till de röstberättigade
4. röstsedlarnas ¹ antal, innehåll och utseende
5. huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen
6. när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad.

Valnämnden beslutade den 30 augusti § 18, att föreslå kommunfullmäktige besluta:

1. att folkomröstningens omröstningsdistrikt och omröstningslokaler ska sammanfalla med valdistrikt och vallokaler i Europaparlamentsvalet år 2024,
2. att röstsedlarna i folkomröstningen ska vara blå,
3. att röstsedlarna i folkomröstningen sammanlagt ska vara 1 200 000 i antal,
4. att det ska vara möjligt att förtidsrösta inom Uppsala kommun i folkomröstningen,
5. att budröstning ska tillåtas i folkomröstningen,
6. att ambulerande röstmottagare ska utses för att ta emot röster från personer i Uppsala kommun som inte kan ta sig till en omröstningslokal i folkomröstningen, samt
7. att folkomröstningens röstsammanräkning senast ska vara avslutad onsdagen den 19 juni klockan 17.00.

Den 20 september 2023 § 179 fattade kommunstyrelsen beslut om det samlade förslaget till kommunfullmäktige.

1. att hålla en folkomröstning som ett led i revideringen av kommunens översiktsplan,
2. att dag för folkomröstningen ska vara den 9 juni 2024 samtidigt med Europaparlamentsvalet,
3. att frågan att ta ställning till i folkomröstningen ska vara
”Ska Uppsala kommun i översiktsplanen lätta på bebyggelseutvecklingen i Uppsala stad genom att planera för fler bostäder i tätorterna längs tågspåren Ostkustbanan (Storvreta, Vattholma och Skyttorp) och Dalabanan (Vänge och Järlåsa)”.
4. att svarsalternativen i folkomröstningen vara ”JA”, ”NEJ” och ”BLANK RÖSTSEDEL”,
5. att röstsedlarna ska vara blå och ha ett svarsalternativ förtryckt tillsammans med frågan,
6. att fastställa valnämndens förslag om antal röstsedlar, huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen samt när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad i enlighet med ärendets bilaga 1,

¹ I folkomröstningar heter det röstsedlar, till skillnad från allmänna val där det heter valseklar.

7. att folkomröstningens omröstningsdistrikt och omröstningslokaler ska sammanfalla med valdistrikt och vallokaler i Europaparlamentsvalet,

8. att folkomröstningen inriktningsvis ska genomföras i linje med de bestämmelser som gäller för Europaparlamentsvalet, samt

9. att valnämnden bemyndigas att fatta beslut om särskilda föreskrifter och anvisningar för folkomröstningens genomförande.

Kommunfullmäktige fattade den 9 oktober 2023, § 171, beslut i enlighet med kommunstyrelsens förslag till beslut att en folkomröstning skulle genomföras i Uppsala kommun, som ett led i revideringen av kommunens översiktsplan.

Ärendet bereddes av kommunledningskontoret och stadsbyggnadsförvaltningen gemensamt.

Att ha röstsedlar med den aktuella frågan tillsammans med ett förtryckt svarsalternativ bedömdes som det mest tillgängliga och den tydligaste ordningen sett ur de röstberättigades perspektiv samtidigt som det skulle förenkla sammanräkningen.

Röstsedlarnas antal bestämdes till 400 000 förtryckta röstsedlar per svarsalternativ, vilket gav sammanlagt 1 200 000 röstsedlar. Att antalet röstsedlar per svarsalternativ blev relativt högt i förhållande till antalet röstberättigade var för att upprätta en god tillgång på röstsedlar och en nödvändig redundans i systemet.

Beslutet om när röstsammanräkningen senast skulle vara avslutad behövde fattas med viss marginal eftersom kommunen själv var ansvarig för att räkna rösterna i en folkomröstning, till skillnad från allmänna val där länsstyrelsen ansvarar för sluträkningen.

Enligt lagen om kommunala folkomröstningar ska omröstningsdistrikt och valdistrikt sammanfalla om en folkomröstning hålls samtidigt med ett allmänt val. Av detta följde att de valdistrikt som gällde för Europaparlamentsvalet och de vallokaler som hörde till distrikten också gällde folkomröstningen.

För att skapa tydlighet kring folkomröstningens genomförande, föreslogs den i övrigt genomföras i linje med och följa de tillämpliga bestämmelser som gäller för allmänna val och Europaparlamentsval i vallagen, exempelvis vad gäller omröstningslokalernas öppethållande. Detta omfattade även de särskilda beslut valnämnden fattade kring Europaparlamentsvalets genomförande, exempelvis förhållningsregler för politiska aktiviteter i anslutning till omröstningslokalerna.

Utöver beslut i kommunfullmäktige hade valnämnden att besluta om ordning i valsedelställ som inkluderade även röstsedlarna § 14.

Efter beslutet i kommunfullmäktige begärdes samråd med Valmyndigheten gällande kommunal folkomröstning enligt 2 § lagen om kommunala folkomröstningar (1994:692). I samrådsbegäran föreslogs att en folkomröstning ska genomföras den 9 juni 2024 i Uppsala kommun och kommunfullmäktiges beslutsprotokoll bifogades begäran. Valmyndigheten hade ingenting att invända mot det föreslagna datumet.

Valnämnden ansvarar enligt lag för kommunala folkomröstningars genomförande. Att genomföra folkomröstningen i samband med Europaparlamentsvalet bedömdes innebära en ökad kostnad om 600 000 kronor. Genom samordningen med Europaparlamentsvalet blev kostnaden inte lika betydande som den skulle blivit om folkomröstningen hade hållits separat. Informationsinsatser, framställning av valmaterial kopplat till folkomröstningen samt personal och lokaler som behövdes för

röstsammanräkningen innebar kostnader utöver de som allmänna val medför. Omkring 200 000 kronor av den sammanlagda kostnaden om 600 000 kronor beräknades behövas för extra kommunikationsinsatser i folkomröstningen.

8.1.2 Beskrivning av arbetssätt

Erfarenheter från andra kommuner som genomfört folkomröstningar var en viktig del i förberedelserna.

Inför beslut i valnämnden diskuterades tillgänglighet och utformning av röstsedlar med Funktionsrätt Uppsala kommun. Förslaget med en röstsedel per svarsalternativ (ja, nej, och blank röstsedel) ansågs vara bättre än att svarsalternativen skulle framgå på samma röstsedel och väljaren skulle fått välja genom att markera med ett kryss.

Att ha en röstsedel per svarsalternativ ansågs även underlätta vid rösträkningen.

8.1.3 Vad gick bra?

Effektiva arbetsprocesser gjorde att ett genomarbetat underlag kunde tas fram för beslut i de olika instanserna.

Antalet röstsedlar var 400 000 röstsedlar per svarsalternativ. Att antalet sattes relativt högt hängde ihop med att brist på röstsedlar kunde ha äventyrat valets genomförande. Avvägandet kring antalet röstsedlar var bra ur flera aspekter. Vid genomförandet visade det sig att alla partier i någon mån önskade röstsedlar som en del av sina kampanjarbeten vilket kunde tillgodoses. Det uppstod inte heller vid något tillfälle brist på röstsedlar.

8.1.4 Utmaningar i genomförandet

I det stora hela fungerade processen med beslut i valnämnd, kommunstyrelse och kommunfullmäktige väl.

8.1.5 Vad ska vi tänka på till nästa gång?

Arbetet med att ta fram nödvändiga beslut inför folkomröstningen fungerade väl. Vidare får anses att de beslut som fattades och som sedan blev vägledande för genomförandet på det stora hela var väl genomarbetade. Besluten gav en tydlig inriktning för arbetet med folkomröstningen, samtidigt som de lämnade visst handlingsutrymme i detaljfrågor, såsom röstsedlarnas layout,

9 Röstkort till väljare som enbart har rösträtt i folkomröstning

9.1.1 Uppdraget

De som bodde i Uppsala kommun och hade rösträtt i både EU-valet och folkomröstningen fick sitt röstkort från Valmyndigheten. Drygt 14 000 invånare i kommunen hade bara rösträtt i folkomröstningen och fick sitt röstkort från Uppsala kommun.

9.1.2 Beskrivning av arbetssätt

En tidig dialog ägde rum med Valmyndigheten och valkansliet fick deras mallar för röstkort och deras instruktioner till tryckeriet kring hur man trycker röstkort med många unika uppgifter på varje röstkort. Dialogen påbörjades i slutet av 2023 med både Valmyndigheten och kommunens tryckeri.

Valkansliet fick adresserna till de röstberättigade av Valmyndighet inför utskicket. Tidplanen var pressad för att hinna få ut röstkorten i tid. Adresserna från Valmyndigheten levererades 14 maj (8 dagar innan förtidsröstningen började). Valmyndigheten skickade tydliga instruktioner till valkansliet och ansvariga på tryckeriet.

Utskrift av dubblettröstkort kunde ske från valdatasystemet Valid för de väljare som hade rösträtt i både Europaparlamentsvalet och folkomröstningen. Det var dock inte möjligt att skriva ut dubblettröstkort ur Valid, för de väljare som enbart hade rösträtt i den kommunala folkomröstningen. Detta löstes genom att använda en pappersblankett som länsstyrelsen tagit fram.

9.1.3 Vad gick bra?

Valmyndigheten var generös med mallar och bra instruktioner. Valkansliet påbörjade processen med att ta fram röstkort tidigt vilket gav utrymme att hantera frågetecken med god marginal.

9.1.4 Utmaningar i genomförandet

Då det var första gången som detta skulle hanteras skulle ny kunskap byggas upp parallellt med framtagande av nya rutiner och instruktioner.

9.1.5 Förbättringar och medskick

Det behöver vara väldigt tydligt vem som är ansvarig för vad i processen så att inget riskerar att falla mellan stolarna. En bra dialog behöver tidigt byggas upp mellan valkansli, Valmyndigheten, kommunens tryckeri och PostNord.

10 Valmaterial

10.1.1 Uppdraget

Inför genomförandet av folkomröstningen gjordes en översyn kring vilket material som behövdes. Dels tittade kansliet på behovet av ökade volymer av materialet till ordinarie val, dels undersöktes om det fanns behov av nytt material kopplat till folkomröstningen.

10.1.2 Beskrivning av arbetssätt

En hel del av materialet för Europaparlamentsvalet kunde användas även till folkomröstningen. Förtidsröstningskuvert, valkuvert, valsedelställ och tillhörande avskärmningar samt valskärmar kunde användas till bägge valen.

I röstlängden från Valmyndigheten finns en kolumn för folkomröstning som kunde användas.

Valkansliet fokuserade på att röstsedlarna skulle vara blå för att koppla ihop röstsedlarna med valurnan och valkassen. Blått bedömdes ha större kontrast än gult jämfört med de vita valsedlarna till Europaparlamentsvalet.

Valkansliet började skissa på röstsedlarnas formgivning i november 2023 utifrån valnämndens och kommunfullmäktiges beslut och tog fram ett provtryck i januari 2024. Röstsedlarna skickades till tryck i slutet av februari.

I den löpande dialogen inför valet tillfrågades partiernas valansvariga om hur många röstsedlar de ville ha i sitt kampanjarbete inför att röstsedlarna skickades till tryck. Inga korrigeringar gjordes i upplagan då den redan från början var väl tilltagen, utifrån ett robust valgenomförande.

Valkansliet valde att använda samma väljarförteckningar och dagrapporter till folkomröstningen som till Europaparlamentsvalet. Valkansliet använde även samma protokoll under valdagen eftersom det ansågs svårt att skilja på händelser kopplat till Europaparlamentsvalet och folkomröstningen.

Omslagen till rösträkningen från Valmyndigheten har förtryckt text om valsedlar och partier, därför valdes genomskinliga säkerhetspåsar med tillhörande innehållsblankett till folkomröstningens rösträkning i vallokalerna.

Material som togs fram lokalt utöver omslag och vissa röstkort var en resultatbilaga för folkomröstningen, utbildningsmaterial och instruktioner för röstmottagare och rösträknare.

10.1.3 Vad gick bra?

Det fungerade bra att använda Valmyndighetens material där det var möjligt. Att färgerna på röstsedlar, urna och valkassa överensstämde blev tydligt för röstmottagarna. Ett alternativ per röstsedel underlättade bedömningar vid rösträkningen eftersom räknarna inte behövde ta ställning till och bedöma kryss.

10.1.4 Utmaningar i genomförandet

Det tog tid att reda ut vad som kunde beställas från Valmyndigheten och till vilken kostnad. Det var också initialt svårt att få besked om vad som skulle finnas i röstlängden och i valdatasystemet Valid gällande dubblettröstkort.

10.1.5 Förbättringar och medskick

Tydligare instruktioner och visning av särskilt material för folkomröstningen på utbildningarna hade kunnat underlätta för röstmottagarna.

11 Kommunikation

11.1.1 Uppdraget

Kommunikationsuppdraget kopplat till folkomröstningen var uppdelat i fyra delar:

- kommunikation om beslutet att det blir en folkomröstning

- valteknisk kommunikation (ta fram röstsedlar, röstkort, information om vem som får rösta och hur man röstar)
- framtagande av kunskapsunderlag till folkomröstningen
- spridning av resultatet i folkomröstningen.

Det var i första hand politikens ansvar att kommunicera kring folkomröstningens innehåll. Politiken var i första hand talesperson för alla medieförfrågningar. Stadsbyggnadsförvaltningen tog en del frågor om översiktsplanen och andra relaterade frågor. Valkansliet tog frågor om valtekniska detaljer och kostnader.

11.1.2 Beskrivning av arbetsätt

Basinformationen på uppsala.se och i en FAQ (frågor och svar) till Kontaktcenter togs fram tidigt. Det blev en bra grund att stå på i alla kommande kommunikationsinsatser. Underlaget kompletterades under hela genomförandet i samband med att nya frågor dök upp.

Kommunstyrelsen fastställde kunskapsunderlagets innehåll vid sitt sammanträde den 6 mars 2024, § 45, KSN-2024-00659.

Stadsbiblioteket hjälpte till att distribuera kunskapsunderlaget på svenska, engelska och lättläst till alla kommunens bibliotek och biblioteksbussar.

Kostnader och arbetsätt: Strävan var att vara effektiva och samordna folkomröstningen med andra kommunikationsinsatser kopplat till EU-valet. De kostnader som uppstod specifikt för folkomröstningen var tryck och utskick av extra röstkort samt tryck av röstsedlar. Utöver det belastar också halva kostnaden för det direktutskick som gjordes till hushållen folkomröstningens budget. Mycket av det informationsmaterial, exempelvis utbildningsmaterial och annonser som togs fram inför EU-valet innehöll också information om folkomröstningen, men dessa kostnader särredovisas inte.

11.1.3 Vad gick bra?

Folkomröstningens webbsidor rankade bra på Google och under valhelgen hade folkomröstningens webbsida på svenska fler besök än både startsidan och sök jobb på uppsala.se. Besökarna har stannat i mer än en minut på sidorna i genomsnitt vilket tyder på att informationen också har blivit läst.

Så här såg webbstatistiken ut:

6 mars–9 juni:

- 25 238 unika besök (svenska)
- 3 324 unika besök (lättläst svenska)
- 593 unika besök (engelska)

15 maj–9 juni (från när postutskicket landade i brevlådorna fram till valdagen):

- 22 987 unika besök (svenska)
- 3 218 unika besök (lättläst svenska)
- 533 unika besök (engelska)

10 juni–30 juni (från när resultatet publicerades)

- 3 565 unika besök (svenska sidan där resultatet presenterades)
- 3 302 unika besök (nyheten med preliminära resultatet)

- 192 unika besök (nyheten med slutresultatet)
- 1 114 visningar av kartan som redovisar resultat per valdistrikt

Många invånare som läste kunskapsunderlaget återkopplade att det var tydligt, begripligt och behjälpligt. Det kunde ses i bland annat intervjuer med lokalmedierna.

Det mediala intresset var stort och generellt gick det bra att sköta mediaförfrågningarna utifrån tidigt tydligt uttalade talespersoner.

En engelsk översättning av kunskapsunderlaget togs fram och även en lättläst version.

Sociala medie-kampanjerna som fokuserade på att öka förtidsröstningen i både EU-vallet och folkomröstningen fick stort genomslag.

11.1.4 Utmaningar i genomförandet

De frågor, synpunkter, insändare, kommentarer i sociala medier och återkoppling från röstmottagare som på något sätt var negativa i förhållande till kommunikationen kring EU-vallet och folkomröstningen handlade nästan uteslutande om folkomröstningen och själva frågans begriplighet och nödvändighet. Folkomröstningen skapade även oro hos röstmottagarna som fick hantera kritik och synpunkter från allmänheten rörande folkomröstningen.

11.1.5 Förbättringar och medskick

Det är svårt och tidskrävande att beskriva komplexa samhällsfrågor på ett enkelt sätt för alla målgrupper.

Det är viktigt att ha tydliga gränsdragningar gentemot politiken om kommunikationsansvaret kring folkomröstningar.

Det är svårt att översätta politiskt beslutade underlag till andra språk och säkerställa att politiskt viktiga betoningar inte försvinner i översättningen. Om det skulle bli aktuellt att genomföra en ny folkomröstning kan det vara bra att ta med beslut kring översättningar och tillgänglighetsanpassningar i själva beslutet om att genomföra en folkomröstning.

Trots postutskick till alla hushåll, bred spridning i sociala medie-kampanjer (som lyfte EU-val och folkomröstning samlat), information på röstkort, bred medial bevakning samt partiernas eget kampanjarbete nådde inte informationen om folkomröstningen ut till alla. Det visar att det är svårt för kommunen att nå ut brett till alla invånare.

För att effektivisera slogs information om EU-val och folkomröstning ihop i de flesta kanaler och budskap. Det kan ha bidragit till att budskap om folkomröstning inte kom fram lika tydligt.

12 Utbildning

12.1.1 Uppdraget

Merparten av utbildningen för folkomröstningen ägde rum tillsammans med ordinarie utbildningsinsatser. Det utbildningsmaterial som valmyndigheten tagit fram anpassades och kompletterades med lokala rutiner för Uppsala kommun. För

folkomröstningens räkning handlade detta om instruktioner för preliminär räkning i vallokal, samt bedömning av röstsedlar.

Utöver detta behövdes kompletterande utbildningsmaterial tas fram för uppsamlingsräkningen och ett särskilt utbildningsmaterial togs fram för folkomröstningens sluträkning.

12.1.2 Beskrivning av arbetssätt

Arbetet med utbildning och utbildningsmaterial för folkomröstningen skedde integrerat med processerna för utbildning i EU-valet.

12.1.3 Vad gick bra?

Utbildningsmaterialet fungerade väl.

12.1.4 Utmaningar i genomförandet

Sluträkning och räkning av röstsedlar var ett helt nytt moment för alla som jobbade i valet. Nya rutiner fick tas fram för sluträkning och bedömning av röstsedlar.

13 Genomförandet

13.1.1 Uppdraget

För att möjliggöra folkomröstningen tillsammans med Europaparlamentsvalet krävdes extra material och utökad utbildning av röstmottagare vilket kommenteras i respektive kapitel. I detta kapitel beskrivs följande extra planering som folkomröstningen medförde:

- Röstmottagning på röstmottagningsställen
- Distribuering av röstsedlar till partier
- Röstmottagarnas rapportering av preliminärt resultat från vallokaler
- Nattmottagningen
- Uppsamlingsräkningen

13.1.2 Beskrivning av arbetssätt

Röstmottagning och rösträkning på röstmottagningsställen

Att rösta i folkomröstningen följde samma processer som i EU-valet. Folkomröstningen medförde utläggning av röstsedlar för folkomröstningen. Det fanns också skisser för ordning i valsedelställen där röstsedlarna i folkomröstningen hade en egen lodrät rad i valsedelställen. Ingen särskild information om folkomröstningen fanns på röstningsställena, vilket var ett avvägande baserat på att väljaren ska hålla sig informerad om alternativen man kan rösta på innan man kommer till vallokalen.

Vid en lokal folkomröstning avgör kommunen hur distribution av röstsedlar ska ske utanför kommungränserna. Uppsala kommun valde att bara distribuera röstsedlar inom kommunen, eftersom folkomröstningen ansågs vara en lokal angelägenhet. Den

som önskade förtidsrösta från andra platser än Uppsala kommun fick själv se till att få tag på röstsedlar. Väljare som hörde av sig kunde få röstsedlar via Kontaktcenter från slutet av april. Beslutet grundades i att det bedömdes för resurskrävande att också hantera distribuering av röstsedlar utanför kommunens gränser.

Rösträkning av röstsedlar på valkvällen följde i stort sett samma rutiner som för EU-valet, dock med egen resultatbilaga att fylla i och inrapportering av resultat via sms till valkansliet.

Distribuering av röstsedlar till partier

Alla partier i Uppsala fick en inbjudan till ett forum som hölls regelbundet, där information kring valets genomförande som rörde partierna förmedlades. Detta omfattade frågor som tillstånd för valstugor och affischering, regler för propaganda, ordningsfrågor och liknande. I samband med dessa möten samlades beställningar in från partierna på antal röstsedlar att ha i valstugorna och i kampanjsyfte. Samtliga partier i kommunfullmäktige beställde önskat antal röstsedlar, som distribuerades ut via Kontaktcenter i stadshuset från sista veckan i april.

Parti	JÄ	NEJ	BLANK
Socialdemokraterna	500	500	500
Moderaterna	200	200	38 000
Vänsterpartiet	200	200	200
Sverigedemokraterna	0	0	2 000
Centerpartiet	200	200	1 000
Kristdemokraterna	100	100	1 000
Liberalerna	100	100	1 000
Miljöpartiet	200	200	200
Utvecklingspartiet Demokraterna	1 000	0	0
Summa	2 500	1 500	43 900
Totalsumma:	47 900		

Tabell 4. Beställning av röstsedlar från partierna.

Nattmottagning, inrapportering och uppsamlingsräkning

Folkomröstningens preliminära resultat rapporterades in via sms av valdistrikten till valkansliet. Resultaten per distrikt fördes succesivt in i en Excel-fil av valkansliet under kvällen/natten för att kunna sammanställa ett preliminärt valresultat.

Uppsamlingsräkningen innehöll även den några extra moment, då det under denna även skulle räknas och fyllas i resultat för folkomröstningen.

13.1.3 Vad gick bra?

Röstmottagning och rösträkning på röstmottagningsställen

Förfarandet för röstmottagarna försvårades inte avsevärt annat än att det var fler röster att räkna i vallokaler samt att väljare ibland lade både röstsedel och valsedel i samma valkuvert.

Nattmottagning, inrapportering och uppsamlingsräkning

Inrapporteringen av folkomröstningen resultat via sms gick bra och valnämnden fick resultat från samtliga valdistrikt innan nattmottagningen stängdes.

Sorteringen av valkassar på rullvagnar under nattmottagningen underlättade att komma åt kassarna. Hade lokalen behövt utrymmas hade vi enkelt kunna föra ut kassarna.

13.1.4 Utmaningar i genomförandet

Röstmottagning och rösträkning på röstmottagningsställen

Röstmottagarna fick ofta frågan om vad folkomröstningen gällde. Då de inte fick tolka frågan åt väljare, kunde de enbart referera till partierna eller det kunskapsunderlag som togs fram innan valet. Detta skapade en frustration hos vissa väljare samt att många stod och läste frågan på röstsedlarna bakom valsedelstället.

Vissa grupper hade nåtts av informationen om folkomröstningen i lägre grad än andra. Flera röstmottagarnas gjorde iakttagelser om att socioekonomiska faktorer verkade spela stor roll i kännedomen om folkomröstningen ägde rum. Exempel på detta var äldre väljare som saknade tillgång till internet och papperstidning och som vid besök i förtidsröstningen blev mycket ledsna/besvikna över att man inte nåtts av informationen om att det pågick en folkomröstning.

Väljare som saknade medborgarskap och bara hade rösträtt i folkomröstningen, hade fått ett röstkort utskickat av kommunen. Flera av dessa hade uppfattat att rösträtten gällde för EU-valet och helt missat att den gällde en kommunal folkomröstning. Där föll det på röstmottagarna om att informera kring missförståndet.

Sammantaget kan sägas att detta bidrog till ett demokratiskt underskott i vissa grupper, samt till en tidvis besvärlig arbetsmiljö för röstmottagarna i förtidsröstningen.

Nattmottagning och inrapportering och uppsamlingsräkning

Folkomröstningen innebar att fler personalresurser behövdes för inrapportering av resultat, mottagning av valkassar och besvarande av frågor från nattmottagare och röstmottagare.

14 Insamling av preliminärt resultat

14.1.1 Uppdraget

I de allmänna valen räknar röstmottagarna de avlagda rösterna i respektive valdistrikt när vallokalen har stängt och rapporterar sedan valresultaten till Valmyndigheten. För att få ett preliminärt resultat i folkomröstningen som kunde presenteras av valnämnden dagen efter valdagen behövde valnämnden genom valkansliet samla in resultatet från respektive valdistrikt.

14.1.2 Beskrivning av arbetssätt

En lösning för att få in alla valdistrikts preliminära resultat under valkvällen arbetades fram av valkansliet. Valresultatet i valet till Europaparlamentet

rapporterades in digitalt alternativt ringdes in till Valmyndigheten, enligt Valmyndighetens instruktioner.

För folkomröstningen arbetade valkansliet fram ett tillvägagångssätt där valdistrikten skickade in resultatet till valkansliet via sms. Vid ankomsten till nattmottagningen ställde valkansliet en kontrollfråga om valdistriktet hade rapporterat in resultat i både valet till Europaparlamentet och folkomröstningen.

Resultaten fördes löpande in i en Excelfil av två personer på valkansliet för att ha ett sammanställt resultat när nattmottagningen var avslutad.

14.1.3 Vad gick bra?

Att sms:a in resultatet var ett förhållandevis enkelt sätt att samla in resultaten utan att tilldela särskilt mycket extraresurser, vilket hade krävts om resultatet skulle ha ringts in.

Alla distrikt hade rapporterat innan de kom till nattmottagningen, vilket underlättade sammanställningen och tyder på att det var ett lätt sätt att rapportera resultatet på.

14.1.4 Utmaningar i genomförandet

Den särskilda rapporteringen och sammanställningen av resultatet för folkomröstningen behövde göras under tidspress och krävde därför att extra resurser avsattes för detta under nattmottagningen.

15 Sluträkning och fastställande av resultat

15.1.1 Uppdraget

Planering av sluträkningen bestod av att

- boka lokaler
- skapa materiallistor
- bemanna rösträknare, valkansliets personal och valnämndens representanter
- skapa dokument för att registrera resultat
- beställa leverans och upphämtning av material
- skapa arbetsdokument för rösträkning samt registrering av resultat
- ta fram instruktioner för rösträkning samt paketering av röster.

15.1.2 Beskrivning av arbetssätt

Sluträkningen bemannades genom sex grupper om fyra rösträknare i varje grupp. Därutöver bemannades tre kontrollgrupper som granskade, registrerade och fattade det slutliga beslutet om resultatet i varje distrikt.

Instruktioner för rösträkning och arkivering togs fram i samråd med länsstyrelsen.

Planering inför presentationen av det slutgiltiga resultatet på kommunens hemsida genomfördes i samråd med bland annat kommunens analysenhet.

Valnämnden sammanträdde den 11 juni klockan 08.00 för att formellt starta sluträkningen av samtliga röster. Sammanträdet ajournerades under själva sluträkningen och granskningen. Vid sluträkningen och granskningen deltog hela tiden två ledamöter från valnämnden.

När granskningen och räkningen av rösterna var klar återupptogs sammanträdet den 14 juni, kl. 10.00 och valnämnden fastställde valresultatet av den kommunala folkomröstningen, § 49. Valnämndens beslut anmäldes till kommunfullmäktige som behandlade anmälningsärendet vid sitt sammanträde den 17 juni 2024, § 142.

15.1.3 Vad gick bra?

Rösträkningen gick betydligt fortare än väntat och alla valdistrikt var färdigräknade under den första dagen. Den andra dagen räknades uppsamlingsdistriktet och kontrollgrupperna granskade och registrerade de valdistrikt som var kvar.

15.1.4 Utmaningar i genomförandet

De tre kontrollgruppernas arbete med granskning och slutgiltigt beslut om resultatet för varje distrikt tog längre tid än beräknat, vilket skapade kö i perioder till kontrollgrupperna. För att få likadana bedömningar vid granskning av ogiltiga röstsedlar hade det i förväg tagits fram gemensamma bedömningsmallar, men dessa hade kunnat vara ännu mer utförliga och genomarbetade för att göra arbetet mer effektivt i kontrollgrupperna.

16 Publicering av resultat

16.1.1 Uppdraget

Valnämnden beslutade att presentera det preliminära valresultatet och valdeltagandet på kommunövergripande nivå klockan 10.00 den 10 juni (förmiddagen efter valnatten). Det presenterades på en pressträff som valnämndens ordförande höll och publicerades på uppsala.se på folkomröstningens sida och som nyhet. Det skickades också ett pressmeddelande.

Därefter beslutade valnämnden att publicera slutresultatet och valdeltagandet fördelat per valdistrikt efter att valnämnden fastställt valresultatet. Detta publicerades på uppsala.se på folkomröstningens sida och som en nyhet. Det skickades också ett pressmeddelande. Valresultatet publicerades dels som ett Exceldokument dels i form av en GIS-karta som visualiserade resultat och valdeltagande per valdistrikt.

16.1.2 Vad gick bra?

Samarbetet mellan de olika funktionerna på kommunledningskontoret gick bra. Presentationen av slutresultatet blev snygg och överskådlig.

Intresset från media var stort. Alla lokalmedier deltog på pressträffen då det preliminära resultatet presenterades. God dialog med journalisterna innan bidrog till rätt förväntningar. Vid själva pressträffen deltog valnämndens ordförande och vice ordförande samt valkansliets chef.

16.1.3 Utmaningar i genomförandet

Mer resurskrävande än vad kansliet inledningsvis trodde. Det är många avvägningar kopplat till data och hur den presenteras, särskilt när det ska göras för första gången.

16.1.4 Förbättringar och medskick

Valkansliet påbörjade arbetet i god och nu finns en bra grund att stå på om det skulle bli aktuellt med en folkomröstning igen. En tydlig ansvarsfördelningen är bra att utforma tidigt.

17 Informationshantering

17.1.1 Uppdraget

För att skapa god ordning på folkomröstningens allmänna handlingar och hantera dessa korrekt behövdes en översyn göras av vilka handlingar som kunde upprättas under en folkomröstning.

Det behövde även finnas en plan för hur handlingarna skulle förvaras för att leva upp till de krav som ställs i gällande lagstiftning.

17.1.2 Beskrivning av arbetssätt

Under våren 2023 påbörjades en revidering av valnämndens informationshanteringsplan med hänsyn till en eventuell folkomröstning. Valnämnden fattade beslut om en reviderad informationshanteringsplan i januari 2024.

Under planeringen av folkomröstningen utreddes hanteringen av röstsedlar från nattmottagningen till sluträkningen och hur röstsedlar och annat material skulle förvaras. I arbetet genomfördes erfarenhetsutbyte med Valmyndigheten, andra kommuner och Länsstyrelsen i Uppsala län.

17.1.3 Vad gick bra?

Revideringen av informationshanteringsplanen gav valkansliet stöd i hur folkomröstningens handlingar skulle hanteras. En process togs fram för att få en säker hantering av röstsedlarna.

18 Kostnader

18.1.1 Uppdraget

I samband med att kommunfullmäktige beslutade om att genomföra en folkomröstning fastställdes en budget motsvarande 600 tkr för genomförandet vilken tilldelades Valnämnden.

18.1.2 Beskrivning av arbetssätt

Målet har varit att hålla kostnaderna nere för folkomröstningen utan att på något vis tumma på kvaliteten i genomförandet.

Särskilda kostnader som direkt kan härledas till folkomröstningen listas nedan. I möjligaste mån har, som nämnts tidigare, kostnaderna för folkomröstningen hållits nere och arbetet har i de allra flesta fall hanterats samtidigt som arbetet med att genomföra EU-valet.

I uppställningen nedan har halva kostnader för det oadresserade utskick som gjordes till hushållen fördelats till folkomröstningen.

Utöver det som listas har merkostnader utöver EU-valets genomförande funnits främst i form av extra arbetstid i olika moment. Såväl valkansliet som stödjande funktioner, främst kommunikation och analys har lagt arbetstid på folkomröstningen.

Arbetstid har krävts för:

- för att hantera frågor och synpunkter från allmänheten kring folkomröstningen.
- för att utbilda, skapa rutiner och hantera frågor kring praktiskt genomförande före och under genomförande, vad gäller kansliets och röstmottagarnas arbete.
- för att ta fram behov kring material, beställa och packa och hantera material.
- för att ta fram kunskapsunderlaget, översätta detta till engelska och lätt svenska.
- för att ta fram röstsedlar och röstkort.
- för att redovisa preliminärt resultat och slutresultat för valkansli och nämnd, kommunikationsavdelningen, samt analysavdelningen och gis-ingenjör.
- för att utvärdera och dokumentera erfarenheter.

Inledningsvis fanns också en oklarhet kring om kostnader skulle tillkomma för extramaterial som behövde beställas från Valmyndigheten, men inga sådana kostnader har fakturerats från Valmyndigheten.

Kostnader för folkomröstningen som kan särredovisas:

Röstsedlar

Tryck röstsedlar: 150 000 kronor

Beställning av omslag för röstsedlar: 5 000 kr

Extra valsedelsställ: 25 000 kr

Röstkort

Tryck av röstkort: 86 000 kronor

Porto för utskick av röstkort: 77 000 kronor

Information

Porto: 170 000 kr

Tryck: Utskick rösta i valet ODR 30 000 kr

Sluträkning

Kostnader för sluträkning

Lokal: 25 000 kr

Fika: 4 000 kr

Arvoden: 34 000 kr

Väktare, fördelad kostnad 35 000 kr

Totalt: 641 000 kr

18.1.3 Vad gick bra?

Generellt sett landade kostnaderna för samtliga moment som var särskilda för folkomröstningen lägre än beräknat.

18.1.4 Utmaningar i genomförandet

Det var svårt att på förhand säga vad kostnaden skulle landa på för genomförandet av folkomröstningen. Då en hel del kostnader, främst i form av arbetstid, för genomförandet ligger tillsammans med kostnader för EU-valets genomförande är det också svårt att skatta de egentliga kostnaderna för genomförandet av folkomröstningen.